

Ferit Edgü'nün Eserlerinde Kafkaesk Dünya

Yazar
Selma Baş

ISBN: 978-605-2233-13-9

1. Baskı
Temmuz, 2018 / Ankara
100 Adet

Grafiker®
Yayınları
Yayın No: 277
Web: grafikeryayin.com

**Kapak, Sayfa Tasarımı,
Baskı ve Cilt**

Grafiker®
Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
1. Cadde 1396. Sokak No: 6
06520 (Oğuzlar Mahallesi)
Balgat-ANKARA
Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx
Faks : 0 312. 284 37 27
E-mail : grafikerg@grafiker.com.tr
Web : grafikerg.com.tr

*Değerli Hocam
Prof. Dr. Ramazan Kaplan'a...*

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
GİRİŞ	11
1. FERİT EDGÜ VE FRANZ KAFKA ÜZERİNE	19
1.1. Ferit Edgü'ye Dair	19
1.2. Franz Kafka'ya Dair	30
2. KAFKAESK KAVRAMINA BİR BAKIŞ	39
3. FERİT EDGÜ'NÜN ESERLERİNDE	
KAFKAESK DÜNYA	43
3.1. Etkilenme Endişesi	43
3.2. Yazarlık Tutumu	50
3.2.1. Sanatı Üstün Tutma	50
3.2.2. Yazarlığa Yüklenen Anlam	54
3.2.3. Önce Yaratıp Sonra Yok Etme İsteği	66
3.3. Farklı Türlerle Yöneliş:	
Günlük/Mektup/Minimal Öykü/Aforizma	67
3.4. Zıtlıkların Biraradalığı	72
3.4.1. Karamsarlık-İyimserlik	72
3.4.2. Umut-Umitsuzluk	82
3.4.3. Gerçek-Düş	94
3.4.3.1. Gerçeği Arayış/Anlam Arayışı	94
3.4.3.2. Gerçek/Düş/Olağanüstü/Fantastik	108
3.4.3.3. Saçma/Absürd/Grotesk	120
3.4.3.4. Metamorfoz: İnsan	
Oluşlar-Hayvan Oluşlar	140

3.5. İzlekler.....	149
3.5.1.Modern Dünya İle Yüzleşme.....	149
3.5.2. Yabancılaşma.....	167
3.5.3. Yalnızlık.....	193
3.5.4. İktidar Karşısındaki Mücadele:	
Baba/Devlet/Tanrı.....	203
3.5.4.1. Baba/Aile ile Mücadele.....	204
3.5.4.2. Devlet/Yasa/Bürokrasi.....	210
3.5.4.3. Görünmeyen Otorite: Tanrı.....	230
3.5.5. Suç-Ceza-İzlenme Kompleksi.....	240
3.5.6. Başkaldırı.....	255
3.5.7. Ölüm/İntihar.....	263
3.5.8. Beden/Cinsellik.....	271
3.6. Yapı/Anlatım.....	282
3.6.1. Şaşırtmaca/Belirsizlik.....	282
3.6.2. Mizah/Humour/İroni.....	298
3.6.3. Dil/İmgesel Anlatım.....	304
3.6.4. Kişiler.....	331
3.6.5. Mekân.....	342
3.6.5.1. Kapalı/İç Mekânlar.....	350
3.6.5.2. Açık/Dış Mekânlar.....	356
3.6.6. Zaman.....	365
SONUÇ.....	377
KAYNAKLAR.....	385

ÖN SÖZ

Sanatın önemli tartışma alanlarından biri, etkileşimdir. İnsanoğlunun varoluşuyla birlikte sanat da farklı etkilerle değişip dönüşerek kendisini ortaya koyar. Bazen beğeniler noktasında bazen de toplumsal belleğin belirleyici rolüyle sanatçı, kendinden önce yaratılmış olan eserlerden esinlenir ve bu izleri, sanatsal bir dönüştürüme uğratarak kendi kurgu dünyasında estetize eder. Bu etkileşim, bir toplumun kendi sanatı üzerinden şekillenebildiği gibi kimi zaman da dünya sanatına mal olmuş isimler aracılığıyla varlığını hissettirir.

Dünya edebiyatında kendinden sonra geniş bir etki alanı yaratan birçok yazardan söz edilebilir. Bunlar arasında Kafka, sadece eserleriyle değil, üzerinde çok sayıda araştırma ve inceleme yapılmış olması yönüyle de ayrı bir yerde durur. Gerek yaşam öyküsü, gerekse kendine özgü yazarlık tutumu ve eserleriyle Kafka, dönemine tanıklık etme çabasından uzak dursa da, ilginç bir şekilde çağının da ötesine geçerek geniş bir yankı uyandırır. Kafka'nın yoğun olarak kullandığı labirent imgesinde olduğu gibi eserleri, okurun içinde dolaşırken kaybolduğu ve çoğu zaman ulaşmayı düşündüğü noktadan başka bir yere vardığı metinlerdir. Kafka'nın çoğul okumalara açık, karabasansız, gizil, absürd, düşsel ve karmaşık duran kendine özgü yapısı, yazarlar için de şaşırtıcı ve büyümlü bir dünya sunar. Bu metinler sadece izleksel olarak değil, kurgu ve anlatım açısından da yazarlara yeni olanakların kapısını aralar. Kafka ile ilgili üzerinde durulması gereken başka bir konu da "kafkaesk" gibi kendi adından türetilen bir kavramın ortaya çıkmış olmasıdır. Başka hiçbir kelimeyle karşılanamayan ve onun eserlerinde karakteristik bir şe-

kilde yer alan konuların, durumların, anlatım tarzı ya da oluşturulan atmosferin sanat, hukuk, psikoloji, sosyoloji ve gündelik hayat gibi alanlarda da bir ifadesi olarak kullanılır “kafkaesk”.

Türk edebiyatında 1950 sonrasında eserlerin sadece içeriğine değil yapısına, dil ve üslubuna da önem veren ve Batı edebiyatını yakından tanıyan bir kuşak yetişir. Varoluşçu ve gerçeküstücü eğilimleri benimseyen, birey merkezli meselelere değinen, ideolojik tutuma pek yönelmeyen ve yeniliklere açık bu kuşak için Sartre ve Camus gibi isimlerin yanında Kafka da önemli bir esin kaynağı oluşturur. Türk edebiyatında Kafka etkisini en belirgin ve en uzun soluklu hissettiren yazarların başında ise Ferit Edgü gelir.

Beğendiği, etkilendiği birçok ismi belirtmekte hiçbir sakinca görmeyen hatta bunun kendi sanatını gölgede bırakmayacağından emin olan Ferit Edgü, etkilermelerin kaçınılmaz olduğunu, ancak bunun bir yazarın özgünlüğüne nasıl katkı sağlayabileceğini de gösteren bir örnek olarak karşımıza çıkar. Her ne kadar Kafka’yla karşılaştırılmasını doğru bulmasa da Edgü, sık sık Kafka’nın etkisinden ve onunla kurduğu ruh birlikteliğinden söz ederek aslında araştırmacıları da bu konuya yönelme noktasında kıskırtır. Bu noktadan hareketle, sağlam bir dil üzerine kurgulu, düşsel, şaşırtıcı bir atmosfer yaratan ve deneyselliğe açık olan Edgü’nün eserlerinde kafkaesk dünyanın izlerini sürmek, çalışmanın odak noktasını oluşturdu. Bu çalışma, Kafka okumaları üzerinden Ferit Edgü’nün eserlerine bir bakış geliştirmeyi ve Edgü’nün eserlerinde Kafka’yla kurduğu bağları, benzerlik ya da farklılıklar üzerinden anlamlandırmayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın giriş bölümünde Kafka’nın dünyada ve Türkiye’de alımlanma boyutuna genel hatlarıyla değinildi.

Birinci bölümde Ferit Edgü ve Kafka'nın yaşam öykülerine ve bu süreçte kaleme almış oldukları eserlerine yer verildi. İkinci bölümde incelemenin kavramsal çerçevesini oluşturan, Kafka'ya özgü durumları ifade eden ve Kafka etkisini de içinde barındıran "kafkaesk" kavramına yüklenen anlamlar ortaya konuldu. Üçüncü bölüm Ferit Edgü'nün eserlerinde kafkaesk yansımaların irdelendiği bir bölüm olarak şekillendi. Burada her iki yazarın tutumu alt başlıklar halinde, bir ortak payda olarak sanatı algılama şekilleri ve yazarlığa yükledikleri anlamlar üzerine konumlandırıldı. Diğer bir alt başlıkta yazarların metinlerinde öne çıkan zıtlıkların biraradalığına dikkat çekildi. Burada yazarların bakış açılarını belirleyen ve kimi zaman eleştirilmelerine de yol açan karamsarlık-iyimserlik, umut-umutsuzluk, düş-gerçek, absürd gibi kavramlar etrafında şekillenen tartışmalar, yazarların meseleye yaklaşımları ve bunların eserlere yansımaları noktasında irdelendi. Ayrıca Kafka'ya özgü olan ya da Kafka'nın içinde yer aldığı düşünülen varoluşçuluk, gerçeküstücülük gibi akımların öne çıkardığı ve modernist edebiyat anlayışının benimsediği, dolayısıyla Edgü'yü Kafka ile ortak paydada birleştiren izlekler incelendi. Başka bir alt başlıkta ise Kafka'yı çağrıştıran unsurlar dikkate alınarak Edgü'nün eserlerinde yapıyı ve anlatımı belirleyen dil, imge, ironi, kişi-zaman-mekân kullanımları ortaya konulmaya çalışıldı. Sonuç bölümünde ise Ferit Edgü'nün Kafka ile kurduğu bağlara ve kafkaesk dünyanın onun eserlerindeki yansımalarına dair yapılan değerlendirmelere yer verildi.

Bu çalışmanın yapılmasında en büyük teşekkürü, edebiyatla gönül bağı kurmamda özel bir yere sahip olan Ferit Edgü'ye borçluyum. Kafka ile bir kesişme alanı oluşturan Edgü'nün eserlerine Kafka okumaları üzerinden yeniden bakmak, benim için farklı bir deneyimdi. Diğer taraftan

akademik hayatımın en anlamlı yerinde duran isim, değerli hocam Prof. Dr. Ramazan Kaplan oldu. Kendisine hayatımın her aşamasına yaptığı katkılardan dolayı minnet duygularımı sunarım. Ayrıca kitabın yazılma sürecinde teknik anlamda yardımlarını gördüğüm Arş. Gör. Kemal Temizer'e, Ruken Bozan'a ve ayrıca benim için anlamlarını kelimelerle ifade edemediğim aileme teşekkür ederim.

Selma Baş
Van, 2018